

Dve oceni Slovensko-poljskega slovarja

Ker Slovensko-poljski slovar, ki je izšel pri Državni založbi Slovenije pred skoraj štirimi leti, pri nas ni doživel poglobljene strokovne ocene, objavljamo oceni dveh poljskih avtorjev iz revije *Język polski* (1998, št. 1–2 in 1999, št. 1–2). Pri tem naj spomnimo, da je slovar od začetka do konca nastajal v sodelovanju dveh avtorjev — Božene Ostromečke - Frączak, ki je bila od leta 1982 lektorica poljskega jezika na Univerzi v Ljubljani, in Toneta Pretnarja, ki se mu je življenje izteklo leta 1992 nad prvimi korekturami že v celoti postavljenega slovarskega besedila; v nespremenjeni obliki je slovar nato izšel šele štiri leta pozneje.

*

Božena Ostromečka - Frączak, Tone Pretnar: Slovensko-poljski slovar. Słownik słoweńsko-polski, Ljubljana 1996, s. VIII + 635.

1. Slovensko-poljskega slovarja doslej še nismo imeli, zato delo Božene Ostromečke - Frączak in Toneta Pretnarja zapolnjuje bolečo vrzel v našem slovaropisju. Tako zdaj že imamo slovarje skoraj vseh slovanskih jezikov (razen dolnjelužiškega in beloruskega).

2. Slovenski jezik ima posebno mesto v družini slovanskih jezikov. Je najbolj na zahod potisnjen južnoslovanski jezik, ki se na eni strani veže na severna narečja srbsko-hrvaškega jezika, na drugi pa na južno območje zahodnoslovanskega jezikovnega prostora.

Začetki današnjega slovenskega knjižnega jezika segajo v sredino 16. st. Njegov nastanek je spodbudila reformacija. Prvi spomeniki slovenskega jezika (t. i. Brižinski spomeniki) iz 10. st., ki se sicer navezujejo na starejšo starocerkvenoslovansko izročilo na ozemlju slovenščine, so izjemen primer, saj med 11. in 15. st. v deželi, ki je bila pod močnimi germanskimi in latinskimi vplivi, skoraj ne srečamo zapisov v maternem jeziku. Tako kot drugod je tudi tukaj šele reformacija za svoje propagandne namene uporabila narodni jezik, razumljiv celotni družbeni skupnosti. Tvorec knjižnega jezika je bil Primož Trubar, zagovornik luteranstva, ki je prvi pisal po slovensko. Trubarjev jezik se opira na njegovo domače dolnjsko narečje. Knjižna slovenščina se je nato oblikovala in izčiščevala pri drugih protestantskih pisateljih 16. st. Omeniti je treba predvsem Sebastijana Krelja, ki je izmed vseh pisal verjetno najčistejši jezik (prevod Postile, 1567), Jurija Dalmatina (prevod Biblije, 1584) in Adama Bohoriča, avtorja prve slovenske slovnice (1584).

3. Današnji slovenski knjižni jezik se je razvijal nekaj stoletij. Zato so v njem združene nekatere starejše značilnosti (iz 16. st.) in nove, žive, ne le iz enega osrednjega, to je dolnjskega narečja,

čprav je teh največ, ampak tudi iz drugih narečij, predvsem iz govorov Gorenjske (kjer leži prestolnica Slovenije, Ljubljana). Če k temu dodamo še vpliv stare cerkvene slovanščine in drugih slovanskih jezikov, zlasti srbohrvaškega, pa tudi močan vpliv romanskega in germanskega sosedstva, bomo dobili popolno sliko današnje knjižne slovenščine.

4. Kot se lahko poučimo v Uvodu, segajo poljsko-slovenski kulturni stiki v konec 18. st. Skoraj 120 let je minilo od izida prve poljske knjige, prevedene v slovenščino. Leta 1977 je izšel prvi poljsko-slovenski slovar Franceta Vodnika, ki je v pomoč »slovenskim prevajalcem poljskega leposlovja in strokovne literature ter vsem tistim Slovincem, ki jim je poljščina potrebna pri poklicnem delu ali v osebnem življenju«. Pred nekaj desetletji je izšel tudi učbenik slovenskega jezika za Poljake, ki sta ga napisala Tone Pretnar in Emil Tokarz.

5. Sestavljalca slovarja sta v poljski in slovenski slavistični vedi dobro znana. Božena Ostromęcka - Frączak je profesorica na Univerzi v Lodžu, s katero je povezana že več kot trideset let. Izšla je iz šole pokojnega prof. Witolda Śmiecha. Med svojim desetletnim delom na Univerzi v Ljubljani si je pridobila poglobljeno znanje slovenskega jezika. Sedaj piše študijo o vprašanih dvojezične leksikografije, ki bo temeljila na gradivu obravnavanega slovarja.

Poudariti je treba, da je Božena Ostromęcka - Frączak začela sestavljati slovar sama in ga sama tudi končala. Posvetila mu je deset let svojega življenja. Bilo je dobro, da se ji je k sodelovanju posrečilo pritegniti dr. Toneta Pretnarja.

Dr. Tone Pretnar — pomemben slavist, poznavalec slovanskega verza, odličen prevajalec poljske poezije. Zaljubljen je bil v Poljsko in poljski jezik. Obvladal ga je mojstrsko in vsestransko. Dolga leta je bil lektor slovenskega jezika in predavatelj slovenske književnosti na Jagelonski univerzi (nazadnje na Šlezijski univerzi). Žal je prezgodnja smrt (16. novembra 1992) prekinila njegov znanstveni razvoj. Prekinila je tudi njegovo delo pri Slovensko-poljskem slovarju. Tako je Božena Ostromęcka - Frączak morala slovar dokončati sama.

6. Kdor se je doslej zanimal za slovenski jezik, je imel na voljo dva velika temeljna slovarja (razen seveda več dvojezičnih slovarjev, npr. slovensko-srbohrvaškega, slovensko-angleškega, slovensko-nemškega). Novi Slovar slovenskega knjižnega jezika (I-V, Ljubljana 1970–1991) prinaša celovito podobo besedišča današnjega slovenskega knjižnega jezika. Gre za strogo znanstveni enojezični slovar, ki v slovenščini pojasnjuje posamezne besede, zato ga tujec s težavo uporablja. Prav zato se pogosto uporablja drugi veliki slovar, tj. Slovensko-nemški slovar Maksa Pleteršnika (I-II, Ljubljana, 1894–1895). Pri tem radi pozabljamo, da gre pravzaprav za tezavrus slovenskega jezika, ki zajema tako novejša besedišča (19. st.) iz različnih, ne zmeraj zanesljivih virov, kot tudi staro iz davnih obdobij ter narečno. Ta slovar je treba uporabljati premišljeno, uporabo pa olajšujejo krajšave, katerih pomenske reference so navedene v uvodu. Tako npr. beseda *věk* danes v slovenščini in poljščini pomeni 'wiek' (časovno razdobje, starost, življenje). Pri Pleteršniku pa je poleg tega pomena naveden tudi — in predvsem — prastar, praslovanski pomen 'moč', izpričan pri pisateljih iz 16. st., pa tudi v davnih narečjih (psl. *věkt*, prim. lit. *viėkas* 'moč, življenjska moč, življenje').

7. Slovar obsega okrog 40000 besed. Zajema temeljno besedišče slovenskega jezika. Izbor gesel, ki se ravna po jezikovnem čutu, je ustrezen. Narečne besede v njem upravičeno niso upoštevane. Omejena je raba arhaizmov in strokovnega izraza.

Temeljna poteza slovarja je vsestranska, prodorna oznaka slovenske besede in njenega poljskega ustreznika. Pri tem se vidi, da sta sestavljalca posebej skrbela za to, da bi besedo postavila na ustrezno mesto v slovenskem in poljskem leksikalnem sistemu.

Zmeraj je naveden slovenski naglas, kar je pravilno, saj ima slovenščina premični, svobodni in tonemski naglas. Naglas pomembno vpliva ne le na kvantiteto, temveč tudi na barvo samoglasnikov.

V slovarju je uporabljen bogat sistem označevalnikov, tako za slovenskim geslom kot tudi za njegovim poljskim ustreznikom. Za samostalniki sta po potrebi navedena spol in edninska rodilniška končnica. Spol je označen v obeh jezikih, če se slovenski in poljski samostalnik v tem pogledu razlikujeta.

Pri glagolih je zmeraj pripisan vid, če je potrebno, pa tudi sedanjiška končnica za prvo osebo ednine. Posamezni pomeni so ločeni z arabskimi številkami. Posebej je treba poudariti bogato frazeologijo, s katero je ponazorjen navedeni pomen.

Pomemben avtorski dosežek je ločevanje temeljnega besedišča od slogovno zaznamovanega. Tako so pri arhaičnih, pogovornih ali knjižnih besedah kazalke, ki vodijo k temeljnih besedam, npr. arhaično *báčva* 'beczka' k *sód*; knjižno *vígred* 'wiosna' k *pomlad*; *pogovorno žnidar* h *krojác*.

8. Tu pa je nekaj primerov, ki naj ponazorijo pogosto arhaičnost kot posebnost slovenskega besedišča:

bôžič božíca 'Bože Narodzenie' (prim. stolj. v Bogorodici *Božyc* 'božji sin', psl. zah. in juž. nar. *božitj* 'božji sin');

dêbel -éla 1. 'gruby, tęgi, tłusty': *debel* človek 'gruby człowiek', *debel* prašič 'tłusty prosiak'; 2. 'gruby': *debela* knjiga 'gruba książka', *debel* glas 'gruby głos'; 3. 'duży, wielki': *debele* solze 'wielkie lzy'; prim. tudi *debeli* četrtek 'tłusty czwartek' (nar. psl. jslov. in vzhsl. *debel*);

dêž -jà 'deszcz': priti z *dêžja* pod kap 'wpaść z deszczu pod rynnę' (psl. *dżdźb*, stolj. *deszcz dżdża*);

dêžêla 1. 'kraj, kraina, stronna': rodna *dêžela* 'kraj rodzinny'; 2. 'prowincja'; 3. 'wies': živeti na *dêželi* 'mieszkać na wsi' (praslovanski izvor negotov, gl. Słownik prasłowiański V, 63, *dážalb*);

in 1. 'i': kruh *in* sol 'chleb i sól'; 2. 'a': mlad, *in* tako pokvarjen 'młody a taki zepsuty' (starosl. *inu*, *ino*, *in* 'i');

krív 1. 'krzywy': *kríve noge* 'krzywe nogi'; 2. 'kręty': hoditi po *krívih* poteh 'chodźić krętymi drogami'; 3. 'winny, winien': čutiti se *krívega* 'czuć się winny'; *kríva* prisega 'krzywoprzysięstwo' (psl. *krív*);

kruh krúha 'chleb' (psl. *kruh* 'część ułamana, ułomek, kawałek np. chleba', o razvoju pomena 'chleb' glej. F. Sławski, Słownik etymologiczny języka polskiego, III. z., s. 165);

ledvíca 'nerka' (stolj. 15.-16. st. *lędźwica*, *lędwica* (z istim pomenom), prvotno pomanjševalnica od psl. *lędva*, *lędvija* 'lędźwie; nerka'), prim. sln. sopomenko *obíst* 'ledvica', nar. psl. *ob-istuje* : *isto -esa* pl., že stsl. *istesa* 'ledvice'.

máti -ere 'matka', stara *máti* 'babcia' (stolj. *mac*, izjemoma *maci*, psl. *mati matere*);

otròk -òka 'dziecko' (prim. stolj. *otrok* 'młodzieniec; sluga', stsl. *otrok* 'otrok, fant; sluga', že psl. *otrok*);

pót -í f. 'droga' (knjižno m.), prim. stolj. 15. st. *pać* 'wędrówka, podróż', stsl. *pōt* m. 'droga', že psl. *pōt* m.;

pròst pròsta 1. 'wolny': *prosti* čas 'wolny czas'; 2. 'zwolniony, uwolniony': biti *prost* davkov 'być zwolniony z podatków'; 3. arh. 'prosty, zwykły, zwyczajny'; 4. arh. 'prostaki' (psl. *prost*, glede temeljnih slovenskih pomenov prim. stolj. *prościć* 'wyswobadzać, wybawiać', A. Brückner, Słownik etymologiczny języka polskiego, s. 439);

resníca 1. 'prawda'; 2. 'rzeczywistość'; prislov *rés* 'prawda, rzeczywistość' (prim. stsl. v Sinajskem psalterju *rěsnota* 'prawda', podstava je psl. nar. pridevnik *rěsn* 'prawdziwy', slovensko *résen* 'poważny', pri Pleteršniku rezijansko *risno* 'naprawdę'); v pomenu 'prawda' tudi arh. *ístina* (psl. *istina*, o stolj. *iscina* gl. F. Sławski, n. d. 1. zv., s. 472);

rešiti 1. 'uratować, ocalić'; 2. 'uwolnić, oswobodzić'; 3. 'wybawić, zbawić, wyzwolić'; 4. 'rozwiązać'; 5. 'rozpatrzyć' (psl. *rěšiti*, stpolj. l. 1500: *roz-rzeszyć* ali *rozwiązać*, stcsl. *rěšiti* 'rozwiązać', polj. kaš. nar. *řešec* 'wiązać');

rók 'termin': ta *rok* je prekratek 'ten termin jest za krótki' (stpolj. *rok* 'ts.', danes samo *roki* sądowe, psl. *rokъ*; v pomenu 'annus' slovensko *léto*: novo leto 'Nowy Rok');

sijáti sijem 'świecić, błyszczyć się': sonce *sije* 'słońce świeci', okna *so sijala* v soncu 'okna błyszczaly się w słońcu' (prim. stcsl. *sijati*, *sijati* (z istim pomenom), že nar. psl. *sijati*);

túj 1. 'obcy': *tuj* človek 'obcy człowiek'; 2. 'cudzy'; 3. 'zagraniczny': *na tujem* 'na obczyźnie (natančna ustreznica: stcsl. *tuždb*, prim. polj. *cudzy*, gl. F. Sławski, n. d., zv. 1, s. 109);

véka 'powieka' (že stcsl. *věko* /z istim pomenom/ v Sinajskem psalterju, prim. polj. *po-wieka*);

veléti -im 1. 'kazać, rozkazać, przykazać'; 2. 'powiedzieć' (stcsl. *velěti* 'rozkazać; chcieć, wyrażać wolę', nar. psl. *velěti*);

velík -ika 'wielki, duży': *veliki* teden 'Wielki Tydzień', *velika* noč 'Wielkanoc', *veliki* traven 'maj' (stpolj. do 16. st. *wieliki*, v 16. st. prevlada okrajšana oblika *wielki*, psl. *velikъ*);

vèn prislov 'na zewnątrz': iti *ven* 'wyjść'; *ven!* 'wyjdz(cie)!' (prim. stpolj. *wen* 'poza wewnątrz, na zewnątrz, na dwór', psl. *vъnъ*);

zájtrk 'śniadanie', pri Pleteršniku tudi še prvotno *zâjutrek* /z istim pomenom/: *jútro* 'poranek' (prim. stpolj. v Biblii królowej Zofii *zajutrek* 'wczesna pora dnia, ranek').

9. Kričnih pripomb ni veliko. Pod geslom *túj* 'obcy; cudzy' najdemo zanimivo zvezo: tujeja *nočemo*, svojega ne damo 'cudzego nie chcemy, svojego nie damy'. Toda v slovarju oblika *nočemo* ni pojasnjena. Vendar je pod geslom *hotěti* 'chcieć' spet fraza: hočeš, *nočeš*, moraš 'czy chcesz, czy nie chcesz, musisz'. Pri tem nas rešuje Pleteršnikov slovar. V njem imamo pod *hotati* zanikano obliko *ne hoteti*, sedanji čas *nečem* : *nočem* 'nie chcieć'. Tudi Slovar slovenskega knjižnega jezika navaja slogovne različice *nočem* : *nečem* : *čem*, *hotěti*. Oblika *nočem* je seveda nastala pod vplivom temeljne *hočem*, prim. zg. zvezo hočeš, *nočeš*, moraš. V slovarju bi zato pričakovali opozorilo glede te zanimive oblike.

10. V slovenščini so se ohranili sledovi psl. nar. glagola *grěsti grědè* 'iść, nadchodzić' v sedanjski obliki *grèm* : *grém*. Tako imamo poleg nedoločnika *iti* 'iść' tudi sedanjik *grèm* : *grém*: otroci *gredo* v šolo 'dzieci idą do szkoły'. Torej bi bila spet primerna kakšna kazalka pri *grem*, *gredo*.

11. Temeljni besedni zaklad je v slovarju vzorno zajet. Opazil sem le pomanjkanje zanimivega pridevnika *věl*: *věl véla* 'wiotki' (Slovar slovenskega knjižnega jezika: 'ki je zaradi pomanjkanja vode, sokov izgubil trdnost, napetost, gladkost'). Besedo najdemo tudi v Vodnikovem Poljsko-slovenskem slovarju.

12. Slovensko-poljski slovar Božene Ostromęcke - Faćzak in Toneta Pretnarja je vzorno delo. Vidi se, da sta ga avtorja pisala z ljubeznijo do obeh jezikov — slovenskega in poljskega. Nedvomno bo koristil širjenju in poglobljanju kulturnih, znanstvenih in gospodarskih stikov med Slovenijo in Poljsko.

Franciszek Sławski
Krakow

Božena Ostromečka - Frączak, Tone Pretnar: Slovensko-poljski slovar/Słownik słoweński-polski, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1996, s. VIII + 635.

Bržkone se ne bomo motili, če rečemo, da se je z nastankom suverene slovenske države povečal tudi ugled slovenskega jezika, ki je dobil položaj uradnega jezika nove države. Sicer je res, da je imela slovenščina formalno enak položaj že kot ena izmed zveznih republik Jugoslavije, toda »jugoslovanski« jeziki, ki je v mednarodnih odnosih predstavljal federativno državo, je bil vendarle jezik, ki se je do nedavnega imenoval srbohrvaški. Jugoslavistika kot samostojna študijska smer je na tujih univerzah dejansko pomenila isto kot srbohrvatistika, slovenščina pa se je morala (podobno kot makedonščina) zadovoljiti s skromnim lektoratom. Zaradi tega so se naši slovenisti večinoma prekvalificirali iz srbohrvatistov (pretežno kot samouki). V trenutku, ko si je Republika Slovenija pridobila popolno neodvisnost, so za slovenistiko nastopili ugodnejši časi. Na Poljskem je študij samostojne slovenistike prva razpisala Šlezajska (1991), nato pa še Varšavska univerza (1993). V letu 1996 so predavalnice šlezajske univerze zapustili prvi diplomanti slovenske filologije.

Politični in trgovinski stiki med Poljsko in Slovenijo se dobro razvijajo, kar dokazujejo obojestranski obiski na najvišji ravni, pa tudi reklame za farmacevtske izdelke tovarne Lek na poljski televiziji. Proces obojestranskega spoznavanja in zbliževanja pa je Slovencem in Poljakom vendarle oteževalo dejstvo, da doslej ni bilo slovensko-poljskega slovarja. Obstajal je le Poljsko-slovenski slovar Franceta Vodnika, ki je izšel pred skoraj dvajsetimi leti.¹ Zapolnjevanja te slovaropisne vrzeli sta se lotila s slovenske strani Tone Pretnar, s poljske pa Božena Ostromečka - Frączak.²

Za uvod nekaj besed o avtorjih. Tone Pretnar, ki ni doživel izida svojega dela (umrl je l. 1992), je bil literarni zgodovinar, pesnik in pomemben prevajalec iz poljske književnosti, predvsem poezije — od Kochanowskega do Miłosza. Več let je delal kot lektor slovenskega jezika na poljskih univerzah v Varšavi, Krakovu in Katovicah. Njegova jezikovna kompetenca je bila izjemna: po potrebi je sproti pisal verze v poljščini in to spretnost uporabljal predvsem pri skladanju posvetil in sestavljanju humorističnih priložnostnih pesmi. Božena Ostromečka - Frączak ima prav tako bogate izkušnje v poučevanju jezika, saj je bila lektorica za poljščino na Univerzi v Ljubljani. Oba avtorja sta imela glede na visoko strokovno raven na svojih področjih, nenehno preverjano s poučevalno prakso, vse pristojnosti tudi za uresničitev ustreznega slovaropisnega načrta. Slovensko-poljski in obenem literarno-jezikoslovni duet naj bi zagotavljal objektivnost pri izbiri jezikovnega gradiva in njegovi slovarski oznaki.

Slovar B. Ostromečke - Frączak in T. Pretnarja je zavestno nadaljevanje in dopolnitev slovarskega dela Franceta Vodnika. Avtorja sta pri svojem delu uporabljala tudi veliki slovar slovenskega jezika, obsegajoč v celoti nekaj nad 107000 gesel, ki pa je v tistem času prišel do besed na *Pren*.³

¹ France Vodnik (1977). Poljsko-slovenski slovar/Słownik polsko-słoweński. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1246 str.

² Načela in zasnovi slovarja sta predstavila v posebni publikaciji: B. Ostromečka - Frączak, T. Pretnar (1986). Slovensko-poljski slovar. Poskusni snopič (A-Č)/ Słownik słoweński-polski. Zeszyt próbny (A-Č). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 73 str.

³ Slovar slovenskega knjižnega jezika I-V (1970-1997). Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Po obsegu spada novi slovar med srednje in šteje ok. 40000 gesel, torej je glede na obseg besedišča podoben zasnovi Vodnikovega slovarja (obsegajočega ok. 43000 gesel), vendar so prav v razmerju do njega upoštevane nekatere spremembe, ki temeljijo predvsem na izpuščanju besed z nizko frekvenco v današnji poljščini: arhaizmov in knjižnih besed.⁴ Pripomnimo, da je bil France Vodnik deležen kritike zaradi pretirano širokega upoštevanja tovrstnega besedišča, a če hočemo biti pravični, je treba omeniti, da je gradivo za svoj slovar izpisoval pretežno iz poljske klasične književnosti, ki jo je med Slovenci sam populariziral z lastnimi odličnimi prevodi, ne pa iz drugih slovarskih obdelav.

Sestavljalca obravnavanega slovarja v slovenskem geslu označujeta mesto in vrsto naglasa (ostrivec, krativec, strešica), kar pomeni dolžino samoglasnika (v primeru ostrivca in strešice) in širok izgovor samoglasnikov *e* in *o* (pod krativcem in strešico). Pri samostalnikih navajata spol in rodilniško končnico ednine, mestoma pa tudi celotni končaj edninske rodilniške oblike, če gre za spremenjeno ali razširjeno osnovo. Pridevnike zapisujeta v nezaznamovani obliki, tj. v imenovalniku ednine moškega spola. Edninski imenovalnik ženskega spola pri pridevniku navajata, kadar se zaradi samoglasniške premene spreminja osnova, npr. *áboten -tna* 'glupi, nedorzeczny, niemądry'; *bíster -tra* 'przezroczyści; sprytny, inteligentny; bystry, szybki'. Glagoli so označeni z vidom, v primeru dvojnic ali razlike med sedanjiško in nedoločniško osnovo pa tudi s sedanjiško končnico prve osebe ednine. Slovnični in stilistični označevalniki stojijo takoj za slovenskim geslom. Posamezni pomeni so razporejeni z arabskimi številkami, frazeološke zveze pa so signalizirane s črnim romбом. Temeljno slovarsko besedilo uvajata slovenska abeceda in dvojezični uvod. Na koncu je seznam krajevnih imen, med katerimi srečamo tudi imena manjših, toda zgodovinskih poljskih mest: *Nisa* (Nysa), *Ratibor* (Racibórz), *Sandomir* (Sandomierz).

Avtorja opozarjata na primere, ko se poljski in slovenski leksemi razlikujejo po skladenjskih lastnostih. To velja zlasti za (ne)predložnost sklonov ter za rabo različnih predlogov v podobnih konstrukcijah. Na primer: *brísati tablo z gobo* — wycierać tablicę gąbką (geslo *goba*); *noż za kruh, papier* — nóż do chleba, papieru (geslo *noż*); *bojować się z rąbami* — walczyć ramię przy ramieniu (geslo *rama*). Poleg tega upoštevata konstrukcije, ki vsebujejo predložne pare, enake ali različne v obeh jezikih, npr. *prevajati iz poljščine v slovenščino* — tłumaczyć z polskiego na sloweński (geslo *iz*); *delati od šestih do dveh* — pracować od szóstej do drugiej (geslo *od*), *od pet do glave* — od stóp do głów (geslo *peta*). Navajata frazeološke zveze, tako tiste, ki imajo dobesedne poljske ustreznike, kot tiste, ki so idiomi slovenskega jezika. Npr.: *imeti kačo v žepu* — mieć węża w kieszeni (geslo *kača*); *vzeti noge na ramię* — wziąć nogi za pas (geslo *rama*), *kakršen pozdrav, takšen odzdrav* — jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie (geslo *odzdrav*). V slovarju ne manjka ustaljenih zvez, kot je *pozor, hud pes!* — uwaga, zły pies! (geslo *pozor*), pa celo vojaških povelj: *noż na puško!* — bagnet na broń! (geslo *noż*). Posebna gesla imajo svojilni pridevniki, nastopajoči le v frazeologemih: *Ahilov, Damoklejev, Pirov* — Achillesowy, Damoklesowy, Pyrrusowy.

Kadar v poljščini ustreznik slovenskega gesla ne obstaja, avtorja uporabljata parafrazo. Njena pogosta uporaba kaže na to, da je v slovenščini npr. veliko več samostalnikov ženskega spola, tvorjenih iz samostalnikov moškega spola, kot v poljščini, npr. *čuvārica, čuvarka* 'stróż'. Vendar se večkrat zgodi, da je opis uporabljen tudi tam, kjer bi bila lahko uporabljena tvorjenka. Tako je npr. 'samica pajāka', ki pojasnjuje pomen gesel *pajčica, pajklja in pajkulja*, preprosto 'pajęczyca'.

Drugo, splošnejše vprašanje pa je uporabljanje ali izpuščanje kvalifikatorjev (predvsem slogovnih) tam, kjer bi morali biti. V geslu *prikupnost*, prevedenem kot 'wdzięk, czar, krasa', je vprašanje, ali lahko besedo 'krasa', ki ima že dolgo zelo omejen obseg rabe v besedilih, navajamo brez kvalifikatorja. Naj pri tem omenim, da je pretirano rabo rodilnika množine te besede v moškem izglasju verzov iz operetnih libretov ironiziral Julian Tuwim že v obdobju med obema vojnama. Tudi raba besede 'czar' v pomenu 'urok' (osebni čar) peša in se pomensko navezuje predvsem na

⁴ O slovarskem delu gl. B. Ostromečka - Frączak (1995/96). Slovensko-poljski slovar (Nekatera vprašanja in rešitve). Jezik in slovstvo XLI, 1995/96, št. 4, str. 199–206.

magične obrede. V geslih *potepenec*, *potepin*, *potepuh*, *potepuška* lahko zbuja zadržke raba besede — in to celo na prvem mestu! — ‘wałęsa’ (poleg ‘włóczęga, włóczki, łazęga’), ki je kot občno ime sploh ne poznam, ampak le kot priimek nekdanjega predsednika. Verjetno ni dobro tujcem sugerirati besed, katerih raba bo dala učinek, ki ni v skladu z namerami uporabnika, kot tudi ne redko rabljenih besed brez kvalifikatorjev, zlasti takrat, kadar imamo na voljo več sinonimov.

Zgodi se tudi, da v razlagi ni uporabljena ravno ustrezna beseda, npr. *pogojni odziv* (geslo *odziv*) je pravzaprav ‘odruch’, ne pa ‘refleks warunkowy’. Res sta besedi pomensko blizu, vendar se v tej zvezi v poljščini navadno uporablja ‘odruch’.

Knjiga je izdana zelo skrbno, tiskarske napake so redke. Nekaj sem jih opazil, pretežno v poljskem stolpcu seznama zemljepisnih imen: Asyz, Chrowacja, Kambodža namesto Asyż, Chorwacja, Kambodża, v slovenskem stolpcu pa *Rtič dobrego upanja* namesto *Rtič dobrega ...* Tujec bo posebej težko odkril napako v geslu *ogenj*. Zveza *dati roko v ogenj* je prevedena kot ‘dać ręką w ogień’ — tu je tiskarska napaka ustrezni tožilnik spremenila v orodnik.

Za sklep lahko ugotovimo, da je delo Božene Ostromečke - Frączak in Toneta Pretnarja zelo pomembna in vredna pridobitev ne le zaradi pionirskega značaja, temveč tudi glede na bogastvo jezikovne informacije in vestno obdelavo. Gotovo bo novi slovar ob Vodnikovem Poljsko-slovenskem slovarju in učbenikih za oba jezika, tj. Rozke Štefanove in Władysława Łaciaka (za Slovence) ter T. Pretnarja in E. Tokarza (za Poljake) dragocena pomoč pri navezovanju in krepitvi medsebojnih stikov.

K povedanemu naj še dodam, da sta po smrti Toneta Pretnarja delo pri slovarju brez poseganja v njegovo zasnovi s slovenske strani nadaljevala dva ljubljanska polonista: Niko Jež in Vlado Nartnik.

Wiktor Jarosław Darasz

Krakov

Prevedel: **Niko Jež**